

Konkurrencedygtigt byggeri giver lav fremstillingspris

Den billigste stald er ikke nødvendigvis den mest konkurrence-dygtige. Syv besætninger har lagt data til et projekt, der skal resultere i en række anbefalinger til konkurrence- og bæredygtigt byggeri.

Af Tormod Overby, Jannik Toft Andersen og Jørgen Hviid, Videncentret for Landbrug, Kvæg

En meget vigtig forudsætning for et kvægbrugs samlede økonomi og overlevelsessevne er, at staldbygningerne er konkurrencedygtige. Det vil sige, at byggeriet er med til at sænke bedriftens samlede fremstillingspris på mælk. Og her er billigt byggeri ikke tilstrækkeligt i sig selv. Med i overvejelserne skal også medtages, hvordan byggeriet påvirker de løbende driftsomkostninger.

Bæredygtighed er også et væsentligt aspekt, der refererer til en lang række krav, som omverdenen stiller med hensyn til miljø, dyrevelfærd og bevaringsværdighed. Både konkurrence- og bæredygtighed er aspekter, der forventes at få stigende betydning for staldbyggeri i årene fremover.

Projekt skal udstikke retningslinjer

Med projektet 'Konkurrence- og bæredygtigt byggeri' ønsker Videncentret for Landbrug, Kvæg, at give landmænd de bedst mulige retningslinjer til planlægning af nyt byggeri, der er både bæredygtigt og konkurrencedygtigt på samme tid.

Som baggrund har syv mælkeproducenter, der alle har bygget ny kvægstald i perioden fra 2002 til 2008, stillet alle oplysninger til rådighed om deres produktion og investering.

Arbejdsforbruget i mælkeproduktionen er meget afhængig af, hvor hensigtsmæssig logistikken er skruet sammen på ejendommen. Arkivfoto: Jens Tønnesen.

Detaljerne skal med fra start

Projektet kører stadig, men allerede nu står det klart, at en detaljeret beslutning tidligt i planlægningsfasen har stor betydning for den samlede investering i hele forløbet. Man skal analysere grundigt på totaløkonomien i projektet både på kort og på lang sigt. Ud over at medtage de årlige omkostninger til selve staldbyggeriet vil følgende omkostninger også i høj grad være påvirket af byggeriet:

- ▶ Omkostninger til staldinventaret
- ▶ Omkostninger til el- og dieselforbrug i stalden
- ▶ Omkostninger til vedligeholdelse
- ▶ Omkostninger til løn og ejerløn

Specielt er det vigtigt, at man realistisk vurderer størrelse og omfang af de følgeinvesteringer, som en udvidelse af det nye staldanlæg vil kræve de første år efter afsluttet byggeri, før man har den harmoniske enhed. Flere af de undersøgte kvægbrug har her fem til syv år efter, at byggeriet er afsluttet, stadig behov for at foretage væsentlige investeringer i forhold til for eksempel kalve og ungdyr, større lagerkapacitet til foder og gylle eller til for-

bedring af de udvendige anlæg.

Uanset om man vælger et strategisk fokus på at opnå størst muligt udbytte eller færrest mulige omkostninger pr. ko, så er det endegyldige mål at kunne producere et kg mælk så billigt som muligt, da det er alfa og omega for bedriftens konkurrenceevne. I projektet fokuseres der udelukkende på omkostninger, der er relateret til staldanlægget og ikke på dækningsbidraget. Det skyldes, at erfaringer viser, at dækningsbidraget afhænger af managementniveauet snarere end det isoleret set skyldes produktionsanlægget.

Kapitalomkostninger bygninger

De årlige kapitalomkostninger bliver alt andet lige højere jo lavere restlevetid, der er på

bygningerne. Og jo lavere restlevetid jo højere vil de årlige omkostninger være, fordi afskrivningsperioden bliver lavere.

Den lille søjle i figur 1 repræsenterer omkostningerne ved at binde kapital i råbygningerne for tre udvalgte bedrifter. De tre stalde er stort set bygget efter samme mønster med hensyn til planløsning, konstruktion og materialer. Det forhindrer dog ikke, at der er væsentlige forskelle på byggeriernes kvalitet og dermed også staldenes forventede levetid.

For enkelte bedrifter var der desuden stor forskel på den restlevetid, der fremgik af deres regnskaber og den restlevetid, som blev estimeret ud fra bygningernes stand. Det understreger vigtigheden af løbende vedligehold.

Kapitalomkostninger inventar og teknisk udstyr

Der er stor sammenhæng mellem bygningerne og det tilhørende inventar og udstyr. Det skal med andre ord afspejles i bygningerne, om man vælger et højteknologisk staldanlæg eller et lavteknologisk med tilsvarende større arbejdsforbrug.

For eksempel vil der være forskel på råhuset afhængigt af, om man kører med malkekarrusel eller malkebotter. I figur 1 er kapitalomkostninger ved staldinventar repræsenteret i den lyseblå søjle.

Energiforbrug

Valg af teknologi spiller også en stor rolle for energiforbruget i stalden. Eksempelvis afhænger omkostningerne til el især af malkesystem, kølesystem og eventuelt behov for supplerende mekanisk ventilation i en varm sommerperiode.

Olieforbruget vil afhænge af bygningernes placering i forhold til hinanden, eksempelvis hvor langt plansiloen ligger fra kostalden, og hvor mange kilometer der skal køres for at fodre alle dyr.

Og sidst men ikke mindst hvor mange maskiner der skal anvendes ved udfodring, og hvordan de størrelsesmæssigt er tilpasset opgaven. Den mørkeblå søjle i figuren repræsenterer bedrifternes energiforbrug.

Vedligeholdelsesomkostninger

Omkostninger til service og

vedligeholdelse andrager ikke uvæsentlige beløb. For eksempel er udgifter til service på malkesystemet en fast omkostning, men det er helt sikkert endnu dyrere at undlade. Det samme gælder for manglende vedligeholdelse af bygninger og inventar.

Det vil senere kunne medføre endnu større tab i form af forkortet levetid. Flere af besætningerne i projektet har allerede erfaret et behov for større reparationer af for eksempel gulve, gardiner eller tagdækning.

Den røde søjle i figur 1 repræsenterer bedrifternes vedligeholdelsesomkostninger.

Logistik afgørende for arbejdstid

En væsentlig omkostning går til at aflønne arbejdskraften. Derfor er det vigtigt at have med i byggeovervejelserne, at arbejdsforbruget i mælkeproduktionen er meget afhængigt af, hvor hensigtsmæssigt logistikken er skruet sammen.

En skjult tidsrøver på mange bedrifter er den indengårds transporttid til fodring og flytning af dyr. Her er det helt af-

gørende, at bygningerne er placeret rationelt i forhold til hinanden. Her er det ikke kun placering af selve kostalden, der er vigtig, men også, at de sekundære bygninger som kalveafsnit, kviestald og placering af plansilo til grovfoder bliver tænkt med i helheden.

Det har især været et problem for mange kvægbrug, der har udvidet meget inden for de senere år, og hvor udvidelserne er kommet lidt hen ad vejen, så ikke alle tilbygninger har været tænkt ind i en større helhed. I figur 1 er løn og ejerløn repræsenteret i den grønne søjle.

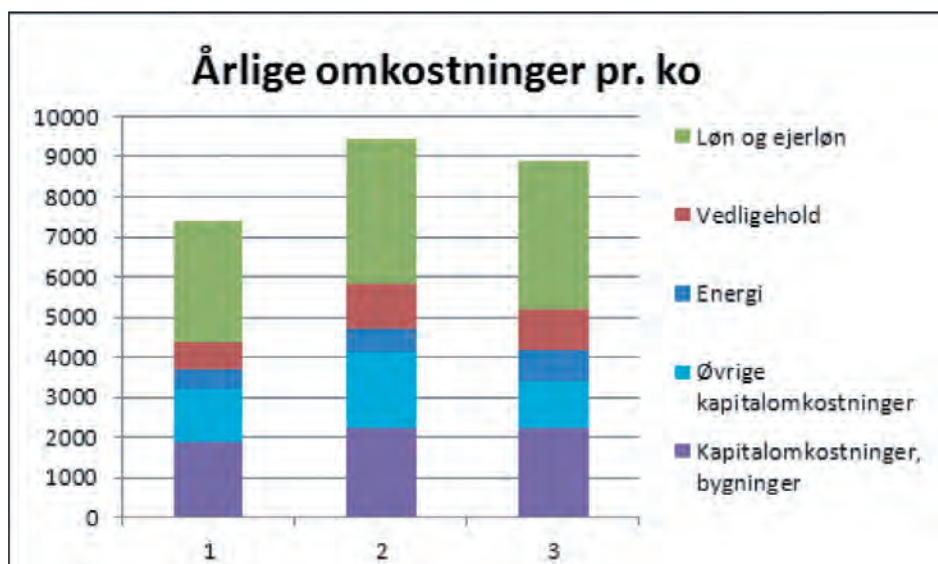
Få hjælp til dit byggeri

Alle bedrifter, som bygges, er naturligvis unikke. Og for de bedrifter, som har deltaget i projektet 'Konkurrence- og bæredygtigt byggeri', har de hver sin historie, der kan forklare, hvorfor det er gået, som det er gået. Men det er netop viden om de individuelle forskelle, som vi skal forsøge at udnytte i nye fremtidige investeringer.

Under alle omstændigheder er det helt klart, at den røde tråd i ethvert nybyggeri bør være et detaljeret fokus på samtlige aspekter, der har indflydelse på bedriftens konkurrencedygtighed.

Idéerne og erfaringerne fra projektet skal afprøves på konkrete byggeprojekter i 2013. Derfor stiller Videncentret for Landbrug, Kvæg, gerne hjælp til rådighed for landmænd, som ønsker at planlægge et byggeri i 2013.

Hjælpen skal ikke erstatte den traditionelle, men supplere og medvirke til at imødekomme kravet til større produktivitet og bedre kvalitet. Er du interesseret, kan du kontakte og få yderligere oplysninger hos Tormod Overby, Kvæg, - Team bedriftsledelse på tlf. 20 33 56 52.

Figur 1 viser de årlige omkostninger pr. ko, der relaterer sig til staldbyggeriet for tre udvalgte bedrifter fra projekt "Konkurrence- og bæredygtigt byggeri". Data er hentet fra bedrifternes driftsgrensanalyse for 2011. Derudover er kapitalomkostninger til bygninger beregnet ud fra bygningernes vurderede levetid. Der er anvendt fire procent i rente til forrentning af både bygninger og staldinventar.